
Les propietats dels verbs pronominals*

per Gemma Rigau

1. Les llengües romàniques posseeixen una classe de verbs, anomenats verbs pronominals, que porten un pronom anafòric incorporat. En són exemple, *llegir-se*, que coexisteix amb *llegir*, o *desmaiarse*, que no presenta correlat no pronominal. Sigui quin sigui l'origen històric de la presència del pronom en la representació lèxica d'aquests verbs, la gramàtica ha d'explicar quines són les conseqüències sintàctiques i semàntiques d'aquesta incorporació.¹ La gramàtica tradicional ha insistit en el valor perfectiu dels verbs pronominals (FERNÁNDEZ RAMÍREZ 1986:395,404). Per la nostra part, en aquest treball analitzarem les propietats d'aquests verbs i mostrarem (i) que els verbs pronominals són verbs amb argument intern, (ii) que el clíctic incorporat al verb és el responsable de determinades restriccions sintàctico-semàntiques centrades en la naturalesa de l'argument intern del predicat; i (iii) que l'aspecte perfectiu dels predicats pronominals és conseqüència del caràcter (de complement) benefactiu del clíctic.

Observem els verbs pronominals que apareixen a l'apartat b d'(1)-(3):

* Aquest article és una reelaboració d'una part del treball *Inherent Clitics in Catalan Dialects and Case Theory* presentat al *Workshop on Central Romance Languages* a la Universitat de Ginebra el juliol del 1990. Agraïco als assistents i als meus companys del Grup de Gramàtica Teòrica de la UAB els seus suggeriments i els seus comentaris. Aquesta investigació forma part d'un projecte més ampli subvencionat per la DGICYT (PB-89-0324).

1. Segons Fernández Ramírez (1986: 393 ss.) molts verbs pronominals romànics provenen de construccions amb *se, te...* acusatiu o datiu del llatí vulgar. Per a una delimitació dels verbs pronominals en català, *vid.* OLIVA 1988.

- (1) a. En Pere no ha llegit *La Divina Comèdia*.
- b. En Pere no s'ha llegit *La Divina Comèdia*.
- (2) a. En Pere lamenta això.
- b. En Pere es lamenta d'això.
- (3) a. Això dol a en Pere.
- b. En Pere es dol d'això.

Els verbs *llegir-se*, *lamentar-se* i *doldre's* conserven els arguments del verb no pronominal. Si *llegir* selecciona un agent i un tema, l'agent i el tema també són presents a (1b). També a (2b) hi trobem l'experimentador i el tema proposicional que *lamentar* reclama a (2a), tot i que a (2b) el tema és precedit de preposició. A (3b) tema i meta ocupen posicions sintàctiques diferents a les de (3a), però el predicat *doldre's* continua seleccionant ambdós arguments. Aquestes dades mostren que el clític dels verbs pronominals no absorbeix cap dels arguments que el predicat no pronominal reclama. Ara bé, pel fet de ser un element nominal, cal pensar que el clític absorbeix algun paper temàtic. Postularem que el paper temàtic que absorbeix el clític incorporat al verb des del lèxic és el paper temàtic de beneficiari.

2. L'especificitat del tema dels verbs pronominals transitius

Centrem-nos, en primer lloc, en els verbs de la classe de *llegir/llegir-se*, *menjar/menjar-se*, *estudiar/estudiar-se*, etc. Ja hem constatat a (1) que tant el verb pronominal *llegir-se* com el no pronominal *llegir* seleccionen un agent i un tema. No obstant això, els gramàtics han observat que els verbs com *llegir/llegir-se* no sempre presenten la mateixa distribució (*Vid.* OLIVA 1988).

- (4) a. En Pere llegeix.
- b. *En Pere es llegeix (construcció no reflexiva).
- c. En Pere llegeix assaig.
- d. *En Pere es llegeix assaig.

Contràriament al verb *llegir*, el verb pronominal *llegir-se* no admet que el tema sigui suprimit ni que sigui representat per un sintagma nominal sense determinant (o SN despullat). Veurem, però, que els canvis que provoca la incorporació del clític anafòric van més enllà del que ens mostren els contrastos de (4).

Considerem els exemples de (5), on el complement és introduït pel numeral *dues*.

- (5) a. En Pere llegirà dues novel·les.
- b. En Pere es llegirà dues novel·les.

Observeu que la interpretació que a (5b) rep el sintagma *dues novel·les* és específica. No es tracta de dues novel·les qualssevol, sinó de dues novel·les concretes: dues de les novel·les que hi ha per llegir, que li havien regalat, etc. De la mateixa manera, (6a) és parafrasable per (6b), on és obvi que el complement rep una interpretació específica (alguns temes d'un conjunt de temes conegut o pressuposat per l'interlocutor).

- (6) a. Jo ja m'he estudiat alguns temes.
- b. Jo ja m'he estudiat alguns dels temes (que entren en aquest examen).

L'especificitat del tema dels verbs transitius pronominals es fa patent en contextos com els de (7).

- (7) a. Sota la poma, en Pere va ficar cinc pomes al cistell i la Maria en va menjar tres.

- b. Sota la pomera, en Pere va ficar cinc pomes al cistell i la Maria se'n va menjar tres.

A (7a) podem interpretar que les pomes que es va menjar la Maria eren tres pomes de la pomera o bé que eren tres pomes del cistell, mentre que a (7b) només aquesta darrera interpretació és adequada.² Aquests exemples mostren que el tema d'aquests verbs pronominals no necessàriament ha de ser definit, però sí que ha de ser específic (o referencial). Així, doncs, si el context permet una interpretació específica hi quedarà legitimat fins i tot un complement introduït per un determinant com *més* o *gens*. Vegem-ho a (8).

- (8) a. *En Pere es menja més coca que la Maria.
 b. No us en menjaríeu més, d'aquesta coca?
 c. *En Pere no es beu gens de vi.
 d. No te'n beuràs gens, d'aquest vi que tens a la copa?

Per a poder apuntar una explicació satisfactòria de l'exigència d'aquests verbs pronominals de reclamar un complement directe específic, caldrà que tinguem en compte la naturalesa dels determinants i la necessitat de cas dels arguments.

Comencem per analitzar els determinants. Seguint DIESING 1992, distingirem dos grans tipus de determinants: els determinants forts i els febles. Els forts (*el, cada, tots...*) reben sempre una interpretació referencial o específica. Els febles (*algun, molts, pocs, tres...*), en canvi, tant poden rebre una interpretació referencial com una interpretació cardinal o existencial. A (5a), per exemple, hi són possibles totes dues interpretacions per al sintagma *dues novel·les*, mentre que a (5b), per les raons que tot seguit apuntarem, la interpretació existencial es perd.

Segons Diesing, un sintagma determinant (SD) rep interpretació referencial, específica, si té la força d'un quantificador, és a dir, si és subjecte al que s'ha anomenat elevació de quantificador. Per tant, un SD referencial, sigui definit o indefinit, s'ha de trobar fora del SV a la Forma Lògica. Per a donar compte d'aquests SD, DIESING 1992 segueix els semantistes que, com HEIM 1982, interpreten els SD en termes d'una quantificació que introdueix una restricció representada per la formació d'una frase restrictiva. El resultat és una representació lògica tripartida, formada pel quantificador, per una frase restrictiva o domini del quantificador i per l'abast nuclear. Vegem-ho a (9) per a l'expressió *tota cuca*.

- (9) a. Tota cuca viu
 b. Tota x [x és una cuca] x viu
 quantificador *frase restrictiva* *abast nuclear*

D'altra banda, un SD indefinit que no posseeixi poder quantificador no presuposarà específic. El seu valor «existencial» serà donat per un quantificador existencial implícit, exterior a l'abast nuclear, que evitarà que la variable introduïda pel determinant indefinit quedi sense lligar. En aquest cas, no es forma, doncs, cap frase restrictiva. Vegem-ho a (10b), on el determinant fort *cada* funciona com a operador que lliga una variable (x) introduïda en una frase restrictiva ([x és una mona]), mentre que el determinant feble *un* no és emprat aquí referencialment i, per tant, funciona més aviat com un predicat.

- (10) a. Cada mona menja un plàtan.
 b. Cada x [x és una mona] ($\exists y$) y és un plàtan i x menja y

Els sintagmes sense determinant o amb determinant zero són sintagmes que

2. Sobre el caràcter no necessàriament indefinit del clític *en* quan apareix amb especificador (*alguns, tres...*), *vid.* RIGAU 1991.

no admeten interpretació referencial o específica. Per a aquests sintagmes «despullats» l'única interpretació possible és l'existencial. Vegem-ho a (11), on *sopes* no pot ser interpretat específicament.

(11) En Pere menja sopes.

Per explicar de quina manera l'estructura sintàctica de la frase, sotmesa als principis de la teoria de la X', determina la interpretació dels SD que conté, DIESING 1992 presenta la hipòtesi de la projecció (o «*mapping hypothesis*»). Segons aquesta proposta, el material que es troba dins del SV es projecta en l'abast nuclear, mentre que el material localitzat a l'exterior del SV, en el de SFlex, es projecta en una frase restrictiva. D'aquesta manera, la hipòtesi de la projecció explica per què determinades estructures es divideixen en una frase restrictiva i un abast nuclear en el pas que va de l'estructura sintàctica a la representació lògica.

Queda per comentar encara fins a quin punt la sintaxi determina la interpretació d'un SD. La proposta de DIESING 1992 és compatible amb la proposta de CHOMSKY 1992.³ La raó del trasllat dels SD fora de l'SV serà la necessitat de verificar el cas estructural, nominatiu o acusatiu. L'SD *la sopa*, que apareix a (12), necessitarà desplaçar-se a la posició d'especificador de la categoria funcional Concordança d'Objecte per a poder verificar el cas acusatiu amb el verb per mitjà de la relació que s'establirà entre l'especificador i el nucli d'aquesta categoria funcional quan el verb s'hi hagi desplaçat. La necessitat de cas ha portat l'SD objecte a una posició exterior a SV, per tant, d'acord amb la hipòtesi de la projecció, correspondrà a aquest sintagma una interpretació referencial o específica.⁴

(12) a. El nen es menja la sopa.

b.[SCONC-o la sopaj [CONC-o es menja] [SV ... tv ti]]⁵

Si el tema del verb *menjar* és un sintagma despullat, com a (11), quedarà legitimat, pel que fa a la verificació de cas, des de la seva posició d'origen, ja que el verb el marcarà amb cas inherent partitiu. Això explica que no surti de l'SV i que en la representació lògica no es produeixi una estructura tripartida. D'altra banda, si el tema és un SD encapçalat per un determinant feble, com a (13), la interpretació específica es donarà quan l'SD sigui acusatiu i, per tant, es desplaci fora de l'SV, mentre que la interpretació existencial coincidirà amb el fet que el cas de l'SD sigui inherent i que, en conseqüència, no sigui necessari cap desplaçament fora de l'SV.

(13) En Pere llegeix una novel·la.

3. *El cas del clíctic*

La pregunta que se'ns planteja ara és la següent: per què quan el verb és pronominal i el seu tema va introduït per un determinant feble només és possible la interpretació específica? Dit d'altra manera: Per què a (14a) el cas del

3. Tal com apunta la mateixa DIESING 1992 i rebla el clau RUNNER 1993. La proposta de Diesing és també compatible amb l'anomenada hipòtesi del subjecte intern.

4. També el subjecte, originat a l'interior de l'SV s'haurà de desplaçar a la posició d'especificador de la categoria funcional Concordança de Subjecte per a poder verificar el cas nominatiu. Això justificarà la interpretació específica o pressuposicional del subjecte.

5. En aquesta estructura simplificada no s'hi representa el trasllat que el verb (i el clíctic) hauran d'efectuar a Temps i a Concordança de Subjecte.

complement només pot ser acusatiu? Per què un sintagma despulat no pot ser el tema d'un verb pronominal, com mostra (14b)?

(14) a. En Pere es llegeix una novel·la.

b. *En Pere es llegeix novel·les.

La resposta rau en la presència del clíctic. Els pronoms, en quant elements nominals, necessiten cas i paper temàtic per a poder quedar legitimats. Del paper temàtic en parlarem més endavant. Vegem ara com obtenen cas els pronoms clíctics incorporats a un predicat verbal. Les dades de (8) i de (14) proven que el clíctic s'ha quedat amb el cas inherent que els verbs de la classe de *menjar* i *legir* poden assignar al seu tema: el cas partitiu. Si assumim que el pronom clíctic de les construccions de (8) i de (14) és el receptor del cas partitiu, podrem explicar per què aquest cas no queda a disposició del tema verbal. En conseqüència, l'única via de legitimació del tema verbal serà el cas acusatiu. La construcció (14b) és agramatical perquè el sintagma *novelles* necessita el cas partitiu que el clíctic ja ha absorbit.

Però, què passa quan el clíctic pronominal s'incorpora a un verb que no assigna cas partitiu al seu tema? Els verbs que, com *lamentar* o *recordar*, seleccionen semànticament un tema proposicional no són assignadors de cas partitiu.⁶ En aquestes construccions el pronom absorbeix el cas acusatiu, l'únic que queda a la seva disposició. Això fa que el tema verbal no pugui obtenir el cas acusatiu mitjançant concordança amb el verb, encara que es desplaci a la posició d'especificador del Sintagma Concordança d'Objecte. L'única sortida per al tema verbal és obtenir cas d'una preposició. Per aquesta raó els temes d'aquests verbs van precedits de la preposició *de*. Vegem-ho a (15).

(15) a. En Pere lamenta la seva mala sort.

b. En Pere es lamenta de la seva mala sort.

c. *En Pere es lamenta la seva mala sort.

d. En Pere recorda el teu casament.

e. En Pere es recorda del teu casament.

f. *En Pere es recorda el teu casament.

Aquesta anàlisi és aplicable als verbs del tipus *penedir-se* encara que no n'existeixi un correlat no pronominal.⁷ *Penedir-se*, com *lamentar/lamentar-se*, selecciona un tema proposicional. No és, doncs, assignador de cas partitiu. Com que el clíctic absorbeix acusatiu, l'únic recurs per a l'argument intern és rebre cas d'una preposició.

(16) a. En Pere es penedeix dels seus pecats.

b. *En Pere es penedeix els seus pecats.

Quan el verb no té a disposició ni el cas acusatiu ni el partitiu, però és assignador de cas inherent datiu, l'únic cas que pot absorbir el clíctic és aquest darrer. Aquesta és la situació dels verbs del tipus *doldre* o *agradar*.⁸

6. Observeu que encara que aquests predicats apareguin amb un complement no oracional, aquest sempre equivaldrà semànticament a una preposició.

(i) a. Lamenta la teva vinguda (= Lamenta que vinguis).

b. Recorda el camí (= Recorda quin/com és el camí).

Un SN depulat no pot representar el tema proposicional. Per això direm que els verbs d'aquesta classe no marquen amb cas partitiu el seu tema.

(ii) a. *En Pere lamenta fets *us*. En Pere lamenta alguns fets.

b. *En Pere recorda autors *us*. En Pere recorda alguns autors.

7. En el refrany *Val més tenir que penedir* usem el verb en versió no pronominal.

8. El tema d'aquests verbs, probablement perquè són inacusatius, apareix en nominatiu, mentre que l'altre argument pren datiu. Construccions com les d'(i) mostren que el verb no disposa de cas partitiu.

(i) a. *Te n'agraden?

- (17) a. El teu menyspreu dol a la Maria.
 b. La Maria es dol del teu menyspreu.
 c. En Pere ha agradat a la Maria.
 d. La Maria s'ha agradat d'en Pere.⁹

Com que l'experimentador *la Maria* a (17b) i a (17d) no pot rebre datiu, ja que és el cas que absorbeix el clíctic, apareixerà en nominatiu. Per aquesta raó, el tema, que ja no pot disposar com a (17a) i a (17c) del nominatiu, ha de rebre el cas de la preposició *de*. Altrament, la frase seria agramatical (**La Maria es dol el teu menyspreu*).

4. Els verbs inacusatius pronominals

El clíctic incorporat a un verb inacusatiu¹⁰ només pot absorbir cas partitiu, l'únic cas que el verb pot assignar al seu argument intern. Per aquesta raó, un sintagma nominal sense determinant no podrà aparèixer en la frase. Observeu a (18) el contrast entre els inacusatius *florir* i *florir-se*.

- (18) a. Han florit els cirerers.
 b. Han florit cirerers.
 c. S'han florit els formatges.
 d. *S'han florit formatges.

La diferència entre el verb *florir* i el seu correlat pronominal rau en el fet que *florir* és assignador de cas partitiu, per això el seu argument pot aparèixer sense determinant. *Florir-se*, en canvi, ha perdut la capacitat d'assignar cas partitiu, ja que el clíctic l'ha absorbit. El seu tema, per tant, haurà de ser un sintagma determinant preparat per aparèixer en nominatiu.¹¹ Semblantment succeeix amb els verbs *passar-se* 'envellir, perdre la frescor' i *passar*. Tots dos són inacusatius. Tot i això, el verb pronominal no pot coaparèixer amb un argument que hagi de rebre partitiu.¹²

- (19) a. Els joves ja passen.
 b. Ja passen joves.
 c. Els joves es passen aviat.
 d. *Aviat es passen joves.

A (20) es fa patent que els verbs incoatius pronominals perden la capacitat d'assignar partitiu que posseeix el seu paral·lel transitiu d'interpretació causativa. Compareu el comportament de *trencar/fondre* amb el de *trencar-se/fondre's*.

- (20) a. En Pere va trencar vasos.
 b. En Pere ha fos gel.

⁹ b. *Ens dolen fets *us*. Hi ha fets que ens dolen.

El clíctic *en* que apareix a la construcció gramatical (ii) no és expressió de partitiu assignat pel verb, sinó de cas genitiu assignat pel quantificador. *Vid.* RIGAU 1991 sobre aquesta qüestió.

(ii) Me n'agraden molts.

⁹ L'ús pronominal del verb *agradar* és viu encara en alguns parlars.

¹⁰ Sobre els verbs inacusatius o ergatius, verbs incapços d'assignar acusatiu al seu tema, *vid.* BARTRA 1987, GRÀCIA 1989, ALSINA 1992.

¹¹ Sobre l'assignació de cas en construccions com la de (18b), *vid.* RIGAU 1991.

¹² El mateix s'observa en les construccions amb el verb *passar-se* usat com a sinònim de comportar-se inadequadament o abusar: **Ja es passen nois*.

- c. *Es van trencar vasos.¹³
- d. *S'ha fos gel.

El tema del verb inacusatiu no pot aparèixer com un SN despulat perquè el clíctic bloqueja l'assignació de partitiu. Només seran ben formades aquelles estructures amb un tema verbal susceptible de rebre nominatiu, i.e., un SD.

- (21) a. Els vasos es van trencar.
- b. S'ha fos el gel.

La incorporació del clíctic en un verb inacusatiu té un efecte «intransitivitzador».¹⁴ El verb, que per la seva naturalesa inacusativa ja no disposava del cas acusatiu, té el cas partitiu bloquejat pel clíctic. En conseqüència, el seu argument intern, que, com l'argument extern dels verbs intransitius no serà mai un SN despulat, apareix com el subjecte de la frase.¹⁵

5. Paper temàtic del clíctic

Al llarg d'aquest treball hem pogut constatar que la presència del pronom no comporta cap alteració en la xarxa temàtica dels predicats. A (1)-(3) hem observat que el nombre d'arguments del predicat no ha disminuït a causa de la incorporació del pronom. A partir d'aquesta constatació, se'ns presenten dues possibilitats: (a) defensar que el clíctic no absorbeix cap paper temàtic, posició mantinguda a RIGAU 1990; (b) postular que el clíctic absorbeix el paper temàtic d'un argument intern «extra datiu», per dir-ho en termes de WHERLI 1986. Diferents raons ens porten a optar per la possibilitat (b): D'una banda, el caràcter nominal del clíctic que necessita paper temàtic d'argument per a poder quedar legitimat; de l'altra, la interpretació «perfectiva» de les frases amb verbs pronominals, interpretació que relacionarem amb la presència d'un argument benefactiu.

WHERLI 1986: 269 defensa que el clíctic incorporat a un verb pronominal absorbeix un argument datiu «extra», no subcategoritzat (un datiu de possessió, un datiu ètic, etc.). Nosaltres proposem que el paper temàtic del clíctic incorporat no és el d'un complement de datiu qualsevol, sinó el de benefactiu, paper temàtic que, si bé pot ser considerat com a «extra», no és un paper que el verb pugui assignar de manera optativa. Seguint BRANCHADELL 1992, assumim que el benefactiu és un argument de V' (V+complement). Això explica que el

13. Interpretat com un verb pronominal, paral·lel a (21a) i no pas com una passiva pronominal.

14. Com els verbs intransitius purs (*xiular*, etc.), els verbs inacusatius pronominals no admeten el subjecte pronominalitzat per *en*, ja que el cas partitiu no hi és disponible pel fet que l'ha absorbit el clíctic pronominal.

- (i) a. *De damiselles, se'n desmaiaven.
- b. *De nois, en xiularan.

Sobre la bona formació de frases com *Se'n van desmaiar dues/moltes*, vid. n. 8.

15. Com BURZIO 1986, considerem que la pèrdua de l'argument extern a *trencar-se* o *fondre's* no té relació amb la presència del clíctic. Assumim que a (21) el clíctic no reflecteix l'absència d'argument extern. L'alteració dels arguments d'un verb incoatiu (inacusatiu) en relació amb el verb causatiu (transitiu) és el resultat d'un procés lèxic diferent del de la incorporació del clíctic anafòric. N'és prova l'existència de verbs que presenten la forma transitiva (*cremar*), la inacusativa o incoativa no pronominal (*cremar*) i la inacusativa o incoativa pronominal (*cremar-se*).

- (i) a. Cada estiu, els piròmans cremen boscos (transitiu).
- b. L'incendi està controlat però encara cremen cases (inacusatiu).
- c. *L'incendi està controlat però encara es cremen cases (inacusatiu pronominal).

Crema-se, com *florir-se*, no pot legitimar un argument intern que necessiti partitiu. En balear, la majoria dels verbs incoatius (inacusatius) encapçalats pels prefixos *en* i *a* no són pronominals. Tampoc no ho és l'incoatiu (inacusatiu) *bullir* en tot el domini català.

benefactiu no aparegui mai amb verbs intransitius o emprats intransitivament, amb verbs que no formin l'SV amb un o més complements (**En Pere no es beu vs. En Pere no beu*).¹⁶ Observeu que ara podem explicar per què no existeixen verbs intransitius «purs» pronominals: el paper temàtic de benefactiu no estaria a disposició del clíctic, a causa de l'estructura de l'SV. En realitat, els verbs pronominals que aparentment semblarien intransitius són verbs inacusatius, verbs amb un argument intern que queda legitimat pel cas nominatiu (*desmaiar-se, morir-se, diluir-se*, etc.).¹⁷

Si el clíctic incorporat absorbeix benefactiu, no serà possible la coaparició d'un complement benefactiu en estructures amb verbs pronominals. Les frases de (22) mostren que *llegir-se* i *recordar-se* (i els seus complements respectius) no poden legitimar el complement benefactiu que legitimen *llegir*+complement i *recordar*+complement.

- (22) a. En Pere va llegir els seus sonets a la Maria.
 b. *En Pere es va llegir els seus sonets a la Maria.
 c. En Pere recorda l'adreça a la Maria.
 d. *En Pere es recorda de l'adreça a la Maria.

El benefactiu introduït per *per a* –semànticament pròxim al benefactiu datiu i que BRANCHEDELL 1992 analitza com un adjunt– no és possible tampoc en les frases amb verb pronominal.¹⁸

- (23) a. Aquest ciri crema per a les ànimes del Purgatori.
 b. *Aquest ciri es crema per a les ànimes del Purgatori.

La presència del benefactiu a les frases amb verb pronominal restringeix l'aparició dels predicats secundaris. Només els temes poden legitimar un predicat secundari, però els temes dels verbs pronominals només acceptaran predicats secundaris perfectius o que puguin expressar transició, a causa de la participació del benefactiu en la predicació.¹⁹ Això explicarà per què només *morir*, i no pas *morir-se*, és compatible amb un predicat secundari com *crucificat* o *afusellat*, tot i que tots dos ho són amb predicats com *confortat* o *tranquil*.

16. L'estructura proposada per BRANCHEDELL 1992 per al benefactiu és la mateixa que per al datiu lèxic. L'SN benefactiu és germà del node que li assigna el paper temàtic, el node V': [sv[v[V SN]SN]].

17. Observeu que la agramaticalitat de (ia) no es deu a la impossibilitat de legitimar un benefactiu, com mostra (ib), sinó a la impossibilitat que el SN rebí el cas partitiu bloquejat pel clíctic incorporat.

- (i) a. *En Pere es llegeix sonets italians (verb *llegir-se*).
 b. En Pere li llegeix sonets italians.

El fet que el clíctic incorporat hagi d'absorbir partitiu i no pugui absorbir datiu –el cas que mostra *li*– podem relacionar-lo amb l'anàlisi de BRANCHEDELL 1992, segons la qual el benefactiu obté marcatge excepcional de cas inherent a través d'una relació de concordança amb el verb. Aquest cas de datiu no està a disposició d'un clíctic incorporat al verb des del lèxic, un clíctic que ja ha absorbit un dels casos de la xarxa casual de l'element verbal.

18. Els elements en cursiva a (i) no són benefactiu, sinó datiu de possessió, mentre que el de (ii) és un datiu ètic.

- (i) a. Se *li* ha ennuegat/mort el canari.
 b. Se *m'*ha begut el vi (= S'ha begut el meu vi).
 (ii) No te'm desmais ara.

El verb *queixar-se* –i també *lamentar-se* quan és usat com a sinònim d'aquest– sembla que admet un benefactiu:

(iii) En Pere es queixar d'allò al degà.

En realitat, *queixar-se* és presentar una queixa a algú. Probablement, doncs, en construccions com (iii) hi ha un paper temàtic meta i un paper temàtic benefactiu.

19. Sobre la possibilitat dels datius de possessió de legitimar una predicació secundària –tal com es mostra a (i)– a causa del seu caràcter de tema, *vid.* BRANCHEDELL 1992: 172ss.

- (i) Li_j van rentar el cap assegudaj.

- (24) a. Sant Pere va morir crucificat.
 b. *Sant Pere es va morir crucificat.
 c. En Pere ha mort confortat amb els sants sacraments.
 d. En Pere s'ha mort confortat amb els sants sacraments.

Crucificat, a diferència de *confortat*, no és perfectiu, no admet modificadors com *completament* (**completament crucificat*) o *del tot* (**crucificat del tot*).

6. Propietats aspectuals de les construccions amb verbs pronominals

Els gramàtics tradicionals han assenyalat el valor perfectiu o terminatiu dels verbs pronominals. Un verb pronominal aporta informació aspectual de procés o d'esdeveniment que culmina, que arriba a terme. Si *llegir* i *menjar* són semblants a *xiular*, en el sentit que expressen una acció sense fer atenció al seu terme, els verbs *llegir-se* i *menjar-se* se'n diferencien. Els verbs pronominals són sempre verbs que expressen una acció o procés que queda completat, que té un terme, una fi, mentre que la informació aspectual de *xiular* no fa atenció a la seva culminació. Per aquesta raó la gramàtica tradicional considera *xiular* un verb d'aspecte imperfectiu, no completat.²⁰ Els generativistes, per a donar compte de la informació aspectual dels predicats, segueixen la proposta del filòsof D. Davidson, segons la qual alguns predicats contenen en la seva estructura argumental una posició o argument per a l'esdeveniment que expressen (*Vid.* BOSQUE 1990, de MIGUEL 1992).

Un verb com ara *llegir* porta un argument d'esdeveniment que pot ser modificat per un modificador duratiu. Ara bé, quan el verb *llegir* porta el clíctic anafòric incorporat, no és compatible amb un modificador duratiu.

- (25) a. A l'estiu, en Pere llegeix hores i hores.
 b. En Pere llegirà el diari durant dues hores.
 c. *En Pere es llegirà el diari durant dues hores.

A de MIGUEL 1992: 61 s'afirma que el clíctic dels verbs pronominals és un clíctic perfectiu que altera la informació aspectual del predicat al qual s'incorpora. La nostra anàlisi del clíctic com a benefactiu pot donar raó del caràcter perfectiu o terminatiu del predicat sense necessitat d'haver d'estipular l'existència de clíctics semànticament perfectius. És la presència d'un argument benefactiu allò que dóna interpretació terminativa a la construcció. És sabut que els complements benefactius acompanyen predicats de «creació», de «preparació», etc., Vegem-ho a (26).

- (26) a. En Pere va escriure un poema a la Maria.
 b. En Pere pelarà una taronja a la Maria.

El complement benefactiu de les frases de (26) estableix una relació entre l'esdeveniment expressat pel predicat i una entitat (la Maria). Segons BRANCHADELL 1992: 152 i ss., no tots els esdeveniments legitimen un benefactiu. Només ho poden fer els predicats que expressen transició.²¹

20. Per a les diferents classificacions dels verbs segons la informació aspectual que aporten, *vid.* de MIGUEL 1992.

21. Precisament perquè expressen una transició, un procés que desemboca en un terme, aquests predicats poden ser modificats per adverbis d'aspecte del tipus *completament*, o expressions com *del tot*, etc. Sobre aquests adverbis, *vid.* BOSQUE (1990).

(i) a. El bosc s'ha cremat completament.
 b. En Pere s'ha begut la llet del tot.

Frases com la de (27) podrien ser considerades contraexemples al que hem anat dient fins ara.

(27) Demà en Pere se sabrà la lliçó de memòria.

El verb *saber* no és un predicat que expressi transició. *Saber* és un predicat estatiu. Per què, doncs, accepta un benefactiu? Observeu que el significat de *saber-se* a (27) és 'aprendre o haver après' i no pas 'conèixer'. *Saber-se* significa passar a saber. Expressa, doncs, una transició. Semblantment passa amb verbs com *lamentar-se*, *admirar-se* o *estimar-se* que reben una interpretació diferent de la del verb no pronominal («emetre laments», «quedar sorprès» o «valorar») pel fet de legitimar un benefactiu.

7. El caràcter anafòric del clític

El clític incorporat als verbs pronominals és sempre un clític anafòric, un clític sense valor referencial independent. N'és la causa la manca de trets que especifiquin propietats de persona i nombre del clític. Així, doncs, el clític necessitarà, per a la seva legitimació, adquirir aquests trets per concordança amb algun element referencial. Aquest element és l'argument que fa la funció de subjecte oracional, com es fa patent a (28).

- (28) a. El gelj si'ha fos.
b. Joi emj menjo la sopa.
c. *Jo esj menjo la sopaj.

El clític s'haurà de traslladar a la posició de Concordança de Subjecte i des d'aquesta posició adquirirà els trets de persona i nombre que compartirà amb l'argument en posició de subjecte. Heus aquí la raó per la qual el clític no rep interpretació referencial independent.

8. Resum

L'anàlisi dels clítics incorporats als verbs pronominals com a elements que absorbeixen el paper temàtic de benefactiu permet explicar per què els verbs pronominals o són transitius o són inacusatius. La presència d'un argument intern tema és necessària per a la legitimació d'un complement de V' com és el complement benefactiu. D'altra banda, si el benefactiu només és semànticament compatible amb predicats de transició, com manté BRANCHADELL 1992, la conclusió és que els predicats pronominals seran predicats d'aspecte terminatiu o perfectiu.

El caràcter nominal del clític fa que necessiti cas per a la seva legitimació. El clític incorporat a un element lèxic verbal obté el cas absorbint de la xarxa causal del verb el cas inherent partitiu (*menjar-se*, *desmaiar-se*) o el cas inherent datiu (*doldre's*). Quan el verb no disposa de cas inherent (*lamentar-se*, *penedir-se*), aleshores el clític incorporat absorbeix cas estructural acusatiu. Això afectarà els altres elements nominals de la frase, que no podran disposar del cas que el clític bloqueja. Quan el clític bloquegi un cas inherent, l'SN tema haurà de sortir de l'SV per rebre cas estructural, fet que comportarà que rebí interpretació específica en arribar a l'estructura semàntica. Quan el clític absorbeixi cas acusatiu, el tema verbal haurà de rebre cas d'una preposició.

L'absència de trets de persona, nombre i gènere en els clítics incorporats a un element lèxic verbal és la causa del seu comportament anafòric. Aquests clítics

treuran la referència del subjecte oracional amb el qual concorden després del seu trasllat al node Concordança de Subjecte.

GEMMA RIGAU

BIBLIOGRAFIA

- ALSINA 1992 Alex ALSINA, *Predicate Composition: a Theory of Syntactic Function Alternations*, (tesi doctoral, Stanford University, 1992).
- BARTRA 1987 Anna BARTRA, *Encara n'hi ha més (Entorn de «en» i alguns SNs genitius)*. «Llengua & Literatura», 2 (1987), ps. 377-427.
- BRANCHADELL 1992 Albert BRANCHADELL, *A Study of Lexical and Non-lexical Datives* (tesi doctoral, UAB, 1992).
- BOSQUE 1990 Ignacio BOSQUE, *Sobre el aspecto en los adjetivos y en los participios*, dins I. BOSQUE (ed.), *Tiempo y aspecto en español* (Madrid, Cátedra, 1990), ps. 177-214.
- BURZIO 1986 Luigi BURZIO, *Italian Syntax* (Dordrecht, Reidel, 1986).
- CHOMSKY 1992 Noam CHOMSKY, *A Minimalist Program for Linguistic Theory*, dins «MIT Occasional Papers in Linguistics», 1 (Cambridge, MIT, 1992).
- DIESING 1992 Molly DIESING, *Indefinites* (Cambridge, MIT Press, 1992).
- FERNÁNDEZ RAMÍREZ 1986 Salvador FERNÁNDEZ RAMÍREZ, *Gramática Española. El verbo y la oración* (ordenado por I. Bosque) (Madrid, Arco Libros, 1986).
- GRÀCIA 1989 Lluïsa GRÀCIA, *Els verbs ergatius en català* (Menorca, Institut Menorquí d'Estudis, 1989).
- HEIM 1982 Irene HEIM, *The Semantics of Definite and Indefinite Noun Phrases* (tesi doctoral, University of Massachusetts, Amherst, 1982).
- MIGUEL, de 1992 Elena de MIGUEL, *El aspecto en la sintaxis del español: Perfectividad e impersonalidad* (Cantoblanco, UAM, 1992).
- OLIVA 1988 Salvador OLIVA, *Tipología dels verbs pronominals*, dins «Estudi General. Estudis de Sintaxi», 8 (UAB, Girona, 1988), ps. 31-49.
- RIGAU 1990 Gemma RIGAU, *Inherent Clitics in Catalan Dialects and Case Theory* (text no publicat, UAB, 1990).
- RIGAU 1991 Gemma RIGAU, *On Functional Properties of AGR* dins *Catalan Working Papers in Linguistics 1991* (Bellaterra, UAB, 1991), ps. 235-260.
- RUNNER 1993 Jeffrey T. RUNNER, *Quantificational Objects and Agr-O* (text no publicat, University of Massachusetts, Amherst, 1993).
- WEHRLI 1986 Eric WEHRLI, *On Some Properties of French Clitic SE*, dins H. BORER (ed.), *Syntax and Semantics. The Syntax of Pronominal Clitics*, 19 (Nova York, Academic Press, 1986), ps. 263-284.